

Sygn. akt I AGa 110/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 listopada 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Ewa Bazelan
Sędzia:	SA Jolanta Terlecka
Sędzia:	SA Bogdan Radomski (spr.)
Protokolant	st. sekr. sądowy Agnieszka Pawlikowska

po rozpoznaniu w dniu 27 listopada 2018 r. w Lublinie na rozprawie
sprawy z powództwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Z.
przeciwko (...)R.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w (...)z dnia
(...)

I. zmienia zaskarżony wyrok w pkt I i II w ten sposób, że:

a) zasądza od G. (...) R. na rzecz (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. kwotę(...)z ustawowymi odsetkami
za opóźnienie:

- od kwoty (...) zł od dnia (...) r. do dnia zapłaty;

- od kwoty (...)zł od dnia (...)r. do dnia zapłaty;

- od kwoty (...)zł od dnia (...) r. do dnia zapłaty;

b) znosi między stronami wzajemnie koszty procesu za pierwszą instancję;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. zasądza od G. (...) R. na rzecz (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. kwotę (...) zł tytułem kosztów
procesu za drugą instancję.

I AGa(...)

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia(...) roku powód (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. wniósł o zasądzenie od pozwanej G. (...) R. kwoty (...)wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz kosztami procesu.

W uzasadnieniu wskazał, że strony zawarły porozumienie, na podstawie którego powód zobowiązał się dokonać remontu (...), stanowiącej własność G. (...) R.. Remont został wykonany przez powoda zgodnie z ustaleniami, a całościowe jego koszty wyniosły łącznie (...)zł. Strony zawarły porozumienie, w którym określone zostały szczegółowe zasady zwrotu kosztów (...) Pozwana(...) R. nie zapłaciła powodowi z tego tytułu żadnej kwoty mimo wezwania do zapłaty.

Jako podstawę swego roszczenia powód wskazał art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c.

W toku postępowania pełnomocnik powoda zmodyfikował powództwo wnosząc o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kwoty (...) zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od - od kwoty (...)zł od dnia (...) r. do dnia zapłaty; - od kwoty (...) od dnia (...) r. do dnia zapłaty i od kwoty (...) zł od dnia (...)r. do dnia zapłaty.

Jednocześnie żądanie zgłoszone w pozwie popierane było jako ewentualne.

Pozwana (...)R. wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów postępowania.

Wyrokiem z dnia (...) r. Sąd Okręgowy w (...) oddalił powództwo w całości i obciążył powodową Spółkę kosztami procesu.

Za podstawę rozstrzygnięcia sąd wskazał następujące ustalenia i wnioski : W dniu (...) roku przedstawiciele G. (...) R. oraz (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. dokonali oceny stanu technicznego(...)o(...), położonej we wsi Z., stanowiącej własność G. (...) R.. Z uwagi na jej bardzo zły stan techniczny, występujące przełomy oraz jej nieprzejezdność dla (...) ustalono, iż zachodzi konieczność (...) poprzez dostosowanie jej do poruszania się (...) oraz dostosowanie (...), tj. (...). Zakres robót miał obejmować (...)Wartość przewidzianych robót została określona na kwotę (...), jednakże kosztorys inwestorski nie został podpisany przez inwestora, ani nie został zatwierdzony.

Budowa została wykonana najpóźniej w dniu(...)roku, gdyż wtedy powodowa spółka złożyła w (...) w R. propozycję rozliczenia finansowego remontu drogi, wskazując gotowość do pokrycia wyłącznie (...)Na podstawie porozumienia z dnia (...)strony określiły, że zgodnie z kosztorysem powykonawczym wartość robót budowlanych wynosi (...) R. została zobowiązana do zwrotu na rzecz powoda poniesionych przez niego kosztów remontu w wysokości 70 % kosztów określonych w kosztorysie powykonawczym, tj. (...) w czterech rocznych ratach, z czego pierwsza miała zostać zapłacona w terminie do dnia(...)W dniu (...)roku dokonano protokolarnego odbioru robót uznając je za zakończone.

Sąd dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu(...) Z.. Biegły sądowy Z. P. w wydanej opinii wartość wykonanych przez powoda robót określił na kwotę (...) Natomiast biegły A. D. w opinii wydanej na te same okoliczności co opinia sporządzona przez Z. P., wartość robót wykonanych przez powoda określił na (...)

Wywołane opinie biegłych nie budziły wątpliwości sądu pierwszej instancji, gdyż zostały one wykonane rzetelnie i rzeczowo, a wnioski z nich wypływające są co do zasady zbieżne.

Oceniając ustalone wyżej fakty pod kątem zasadności żądania strony powodowej sąd uznał powództwo za niezasadne.

Sąd podniósł, że strony nie zawarły formalnej umowy, a były związane jedynie porozumieniem, na podstawie którego powód zobowiązał się wykonać prace remontowe na drodze stanowiącej własność pozwanej G. (...) R.. Biorąc za podstawę zakres prac zrealizowanych przez powoda (...)sąd uznał, że były one budową , a nie remontem. Powód prowadził prace mające charakter robót budowlanych bez zawartej umowy na piśmie (wbrew wymaganiom określonym w art. 648 § 1 k.c.), bez wykonanego projektu budowlanego, a także bez udzielonego pozwolenia na budowę (wbrew wymaganiom określonym w art. 3 pkt 12 ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane).

Prowadzenie robót budowlanych na podstawie wyłącznie zgłoszenia ich do (...) w R., w sytuacji gdy przepisy prawa wymagały uzyskania pozwolenia na budowę, stanowi samowolę budowlaną, która nie zasługuje na ochronę.

Przeprowadzanie (...) gminnych należy do zadań własnych gminy, a gospodarowanie środkami przewidzianymi w budżecie znajduje się w kompetencjach wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, natomiast sąd wskazał, że w sprawach majątkowych z zakresu inwestycji i remontów potrzebna jest uchwała rady gminy (art. 7 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 30 ust. 2 pkt 4 w zw. z art. 18 ust. 2 pkt 9 lit. e) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym). Porozumienie z dnia (...) ((...), bez podjętej uchwały rady gminy), na podstawie którego Gmina R. zobowiązała się do zwrotu na rzecz powoda poniesionych przez niego kosztów budowy w wysokości 70 % kosztów określonych w kosztorysie powykonawczym, tj w kwocie(...)było nieważne.

Sąd również podniósł, że strony niniejszego postępowania naruszyły również przepisy ustawy Prawo zamówień publicznych, gdyż roboty budowlane zostały rozpoczęte bez przeprowadzenia postępowania przetargowego, z pominięciem ogłoszenia o możliwości składania ofert, a także bez negocjacji postanowień umowy z wykonawcą. Nieważna jest więc czynność dokonania wyboru (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. jako wykonawcy robót budowlanych.

Odnosząc się do podniesionego przez pozwaną Gminę zarzutu przedawnienia sąd uznał go za zasadny albowiem ustalił, że budowa (...) o nr ewidencyjnym(...) położonej we wsi Z. rozpoczęła się w (...) roku, i trwała kilka miesięcy, a zatem termin przedawnienia roszczenia upłynął najpóźniej w dniu (...)roku, gdyż w dniu (...)r powodowa spółka złożyła w (...)w R. propozycję rozliczenia finansowego remontu drogi, a roszczenie powoda zgodnie z art. 118 kc przedawniało się po 3 latach. Złożenie pozwu dopiero w dniu (...) roku nastąpiło w momencie, w którym roszczenie było już przedawnione.

Powyższa analiza skutkowałą oddaleniem powództwa w całości.

O kosztach sąd orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c.

Wyrok sadu pierwszej instancji zaskarżyła powodowa Spółka apelacją z dnia (...)r. w której zarzuciła ;

(...)

2) naruszenie art. 328 § 2 kpc przez brak należytego wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku, a w szczególności brak wskazania podstawy oddalenia roszczenia ewentualnego opartego na podstawie art. 405 kc w zw z art. 410 kc ;

3) (...)

4) naruszenia art. 647 kc przez jego błędną wykładnię i uznanie, że to powodowa Spółka była zobowiązana do uzyskania pozwolenia na budowę w sytuacji gdy to inwestor jest zobowiązany do dokonania formalności wymaganych przez właściwe przepisy.

Wskazując na powyższe powodowa Spółka domagała się zmiany zaskarżonego wyroku i zasądzenie od pozwanej (...) na rzecz powódki kwoty (...) wraz z odsetkami na ustawowymi za opóźnienie wskazanymi w piśmie z dnia (...)oraz zasądzenia kosztów procesu za obie instancje.

Pozwana(...) R. w odpowiedzi na apelację domagała się jej oddalenia i zasądzenia kosztów.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje :

Apelacja jest w znacznej części zasadna.

Ustalenia faktyczne dokonane przez sąd pierwszej instancji są tylko częściowo prawidłowe tak, że zarzut naruszenia art. 233 § 1 kpc jest zasadny. W świetle przeprowadzonych przez sąd pierwszej instancji dowodów nawet bez

dodatkowego postępowania dowodowego ustalenia faktyczne wymagają korekty, zwłaszcza te, które dotyczą terminu wykonania robót i rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia, gdyż przyjęcie przedawnienia roszczenia było w zasadzie jedyną podstawą oddalenia powództwa.

Przed wszystkim podnieść należy, że ustalenie sądu pierwszej instancji, iż budowa została najpóźniej wykonana do (...) r. jest ustaleniem błędnym. Podstawą takiego ustalenia nie może być absolutnie wskazany przez sąd pierwszej instancji dokument z k. 58, gdyż z niego nie wynika, że propozycja rozliczenia dotyczy prac już wykonanych, a jedynie prac, które mają być wykonane. Zwrócić należy uwagę, że nosi on datę (...) r., a zatem taką samą jak dołączony do tego dokumentu opis technologii wykonania remontu drogi (k. 59) gdzie zawarte są propozycje co do rodzaju betonu jaki należy zastosować, co należy wykonać, a wykonawca zobowiązał się udzielić 5 -letniej gwarancji na wykonane roboty. Podpisujący porozumienie z (...) r. (k. 24) burmistrz pozwanej G. (...) J. G., zeznał w sprawie, że remont trwał bardzo długo (k. 119). O ile roboty miałyby być zakończone – jak przyjmuje to sąd pierwszej instancji – do (...) r. to nielogicznym i bezprzedmiotowym byłoby porozumienie z dnia (...) r. podpisane przez radcę prawnego pozwanej G. (...), w którym wskazane jest, że remont drogi zostanie wykonany, w terminie do(...) r. Porozumienie z (...) r. oraz porozumienie z (...) r, powołane jest w protokole odbioru robót z dnia (...)r. Świadek T. B., który w pozwanej (...) do dnia (...) r. pełnił obowiązki kierownika wydziału odpowiedzialnego za (...)zeznał, że „kiedy ja procowałem roboty nie były zakończone i nie było ich odbioru” (k. 120 i 121). Również świadkowie T. N. (k. 137), J. D. (k. 138), oraz J. S. (k. 168) wskazywali, że prace trwały ok. 2 lat, a zatem ustalenie iż prace zakończono do (...) r. jest nieuprawnione. Odbiór robót nastąpił w dniu (...) r. na co wskazuje protokół k. 25 oraz na tę okoliczność zeznawał pracownik pozwanej G. (...) M. R. (k. 357). Od tej daty należy rozważać wymagalność roszczenia o zapłatę.

Podniesiony zatem zarzut przedawnienia roszczenia strony powodowej nie jest zasadny, gdyż wniesienie powództwa w dniu (...) r. nastąpiło w czasie zanim jakiegokolwiek roszczenia stron uległy przedawnieniu bez względu na to jaki termin przedawnienia miałyby mieć zastosowanie z tym, że w tej sprawie przyjęcie terminu 3 – letniego jako związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej jest prawidłowe. (...) nastąpiło uznanie roszczenia, a tym samym przerwa biegu terminu przedawnienia. Zatem przedawnienie nie może być podstawą oddalenia powództwa w tej sprawie. (...)

Wobec wyżej dokonanego ustalenia iż roszczenie powoda nie uległo przedawnieniu pozostaje do oceny kwestia zasadności żądania zapłaty.

Powód ostatecznie domagał się w ramach roszczenia głównego opartego na umowie kwoty(...) natomiast w ramach roszczenia ewentualnego opartego na bezpodstawnym wzbogaceniu kwoty (...) zł. Sąd oddalając powództwo w całości oddalił oba żądania, aczkolwiek uzasadnienie nie zawiera żadnych wywodów co do żądania opartego na przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Powód w apelacji domaga się zasądzenia kwoty wyliczonej w oparciu o roszczenie główne, ale wywodzi również, że nawet przy przyjęciu braku ważnej umowy między stronami winno być uwzględnione żądanie w oparciu o przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Mając za podstawę zgromadzony materiał dowodowy należy stwierdzić, że strony wykazując dobrą wolę podjęły się działań faktycznych i prawnych zmierzających do remontu, budowy czy też naprawy (terminologia tu ma znaczenie drugorzędne) określonego odcinka (...) położonej we wsi Z. i stanowiącej (...) Wszelkie działania i czynności, jakkolwiek pożądane z punktu widzenia zarówno pozwanej G. (...) jak i miejscowej społeczności dokonane zostały jednak w sposób nieprofesjonalny i naruszający standardy jakie powinny być zachowane w toku czynności podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz profesjonalistów w obrocie gospodarczym. Skutkowało to naruszeniem różnych przepisów prawa zawartych w ustawach regulujących wszczęcie i prowadzenie procesu budowlanego wskazanych w uzasadnieniu sądu pierwszej instancji (...)

(...)przez powodową Spółkę winien być realizacją umowy zawartej w (...) z podmiotem wyłonionym również w (...) Poza sporem jest, że procedura wymagana przepisami ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych

(tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 1986) nie została zachowana, ani nawet wszczęta. Dlatego nie można dokonać ustaleń, że strony wiązała ważna umowa będąca źródłem ważnych zobowiązań obu stron.

Powyższa konstatacja nie przesądza jednak o bezzasadności żądania i w rezultacie nie stanowi podstawy do oddalenia powództwa.

Poza sporem w sprawie jest, że prace remontowe, a w zasadzie (...) drogi gminnej nr (...) zostały wykonane. Poza sporem jest również, że inwestycja ta obciążała (...) (czego pozwana również nie kwestionowała), gdyż należyte utrzymanie dróg gminnych należy do zadań własnych (...). Tym samym koszt remontu tej drogi winien obciążać (...). Sytuacja finansowa pozwanej G. (...) jednak nie pozwalała na dokonanie tej inwestycji w latach (...), gdyż nigdy w tych latach w(...) nie były zarezerwowane środki na ten cel. Natomiast stan drogi był na tyle zły (nieistotne z jakich przyczyn), a presja miejscowej społeczności znaczna, że sytuacja wymagała działań niezwłocznych. Dlatego też zarówno (...) (zobowiązana do należytego utrzymania tej (...)) jak i powodowa Spółka (korzystająca z tej drogi) porozumiały się w(...) który wprowadził bez ważnej umowy, ale został dokonany co ma ten skutek, że (...) nie musi ponosić (...) mimo, że prawnie taki obowiązek ją obciążał. W tym przejawia się bezpodstawne wzbogacenie pozwanej G. (...) kosztem powodowej Spółki, a tym samym pozostaje do rozważenia kwestia czy pozwana Gmina jest zobowiązana do zwrotu wartości uzyskanej korzyści majątkowej w świetle art. 405 kc.

Sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie zawarł żadnych rozważań co do zasadności żądania opartego na przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu co słusznie zarzuca apelująca powodowa Spółka i co w świetle art. 386 § 4 kpc mogłoby stanowić podstawę do uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, jednak sąd odwoławczy jest również sądem merytorycznym i nawet w takiej sytuacji w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy jest władny odstąpić od orzekania kasatoryjnego i wydać orzeczenie merytoryczne.

W ocenie sądu odwoławczego żądanie zasądzenia kwoty wskazanej w apelacji jest uzasadnione. Strona, która nawet w braku ważnej umowy korzysta z efektów przeprowadzonych prac może być zobowiązana do zapłaty wynagrodzenia na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (por. wyrok SN z 7 XI 2007 r. II CSK 344/07 – Lex nr 388844 oraz wyrok SN z 2 II 2011 r. II CSK 414/10 – Lex nr 738545).

Zgodnie z art. 405 kc kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Przepis ten stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego (art. 410 kc). Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. Jest to szczególny rodzaj bezpodstawnego wzbogacenia, a cechą wspólną jest tu uzyskanie korzyści cudzym kosztem – w tym wypadku w wyniku wykonania zobowiązania prawnie wadliwego.

W okolicznościach tej sprawy mamy do czynienia z sytuacją, w której wzbogacony (tj. (...)) uzyskuje bez podstawy prawnej korzyść majątkową (w postaci drogi, na której remont już nie musi wydatkować środków finansowych) w wyniku spełnienia świadczenia przez zubożonego (tj. powodowej Spółki). Czynność prawna, w wyniku której zostało spełnione przez pozwaną Spółkę świadczenie była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. Występuje tu zatem postać nienależnego świadczenia określana jako *condictio sine causa*.

Co do zasady zubożony może żądać zwrotu świadczenia nienależnego z wyłączeniem okoliczności uregulowanych w art. 411 kc. W ocenie sądu odwoławczego nie zachodzi jednak żadna z przesłanek przewidzianych w art. 411 kc co skutkowałoby oddaleniem żądania. Przesłanki określone w pkt 2,3 i 4 art. 411 kc nie mają zastosowania w tej sprawie w sposób oczywisty, natomiast przesłanka określona w pkt 1 art. 411 kc (jeżeli spełniający świadczenie wiedział, że nie był do świadczenia zobowiązany, chyba że spełnienie świadczenia nastąpiło z zastrzeżeniem zwrotu albo w celu uniknięcia przymusu lub w wykonaniu nieważnej czynności prawnej) również nie stoi na przeszkodzie uznaniu zasadności żądania, gdyż powodowa Spółka świadczyła w oparciu o pisemne (...) co w ocenie (...) Spółki (...) (jeszcze

jako współników spółki cywilnej) było źródłem ich zobowiązania do świadczenia, a zatem nie wiedzieli, że nie byli zobowiązani, gdyż uważali, że wykonują ważną umowę, która jednak była nieważną czynnością prawną. Tym samym mogą żądać zwrotu świadczenia nienależnego.

Prace wykonała wprawdzie spółka cywilna, ale dochodząca roszczenia spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jest spółka prawa handlowego powstała z przekształcenia tej spółki cywilnej w trybie art. 552 § 2 ksh (wypis z KRS k. 73), a z mocy art. 553 § 1 ksh przysługują jej wszystkie prawa i obowiązki spółki przekształcanej.

Wartość prac wykonanych przez powódkę została wyliczona przez biegłego A. D. na kwotę (...) zł brutto czego nie kwestionowała żadna ze stron. Taką kwotę należy przyjąć jako wartość wzbogacenia pozwanej G. (...), gdyż taką lub w podobnej wysokości kwotę musiałaby zapłacić (...) wykonawcy, który zostałby wyłoniony w drodze przetargu uregulowanego w ustawie o zamówieniach publicznych i który wykonałby remont przedmiotowej drogi.

W świetle powyższych rozważań żądanie zatem od pozwanej G. (...) kwoty(...) zł (gdyż ostatecznie takiej kwoty żąda powódka w apelacji) jest zasadne.

Dlatego uwzględniając apelację powódki sąd odwoławczy orzekając reformatoryjnie zasądził od pozwanej G. (...) na rzecz powodowej Spółki dochodzona w apelacji kwotę. W uwzględnieniu powództwa na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu nie stoi na przeszkodzie fakt, że powodowa Spółka dochodzoną kwotę wyliczyła biorąc za podstawę porozumienie z (...)z dna (...) które w ocenie sądu nie jest ważnym kontraktem, albowiem dochodzona kwota jest znacznie niższa niż ustalona wartość wzbogacenia pozwanej G. (...). Odsetki od uwzględnionego roszczenia sąd zasądził zgodnie z żądaniem określonym w piśmie z dnia (...) r. (k. 396) za wyjątkiem pierwszej kwoty (...) zł , od której sąd zasądził odsetki od daty doręczenia pozwu (k. 50). Jako, że w ostateczności uwzględnienie powództwa nastąpiło w części niewiele przekraczającej połowę pierwotnego żądania (tj. (...) zł) sąd zniósł wzajemnie między stronami koszty procesu za pierwszą instancję.

Orzeczenie o oddaleniu apelacji (pkt II wyroku Sądu Apelacyjnego) obejmuje żądanie zasądzenia odsetek od pierwszej kwoty (...)zł od dnia (...) r.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny w Lublinie na podstawie art. 386 § 1 kpc w zw. z art. 405 i 410 kc oraz art. 385 kpc orzekł jak w wyroku. O kosztach za drugą instancją sąd orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu. Zasądzone (w pkt III wyroku) na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc koszty obejmują uiszczoną opłatę od apelacji oraz wynagrodzenie pełnomocnika powoda zgodnie z § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1804 z późn. zm.)

Bogdan Radomski Ewa Bazelan Jolanta Terlecka